

Background report

Rada bezpečnosti (SC)

Afghánistán

Afghánistán

REÁLIE AFGHANISTÁNU 20. A 21. STOLETÍ

PŘÍRODNÍ PODMÍNKY

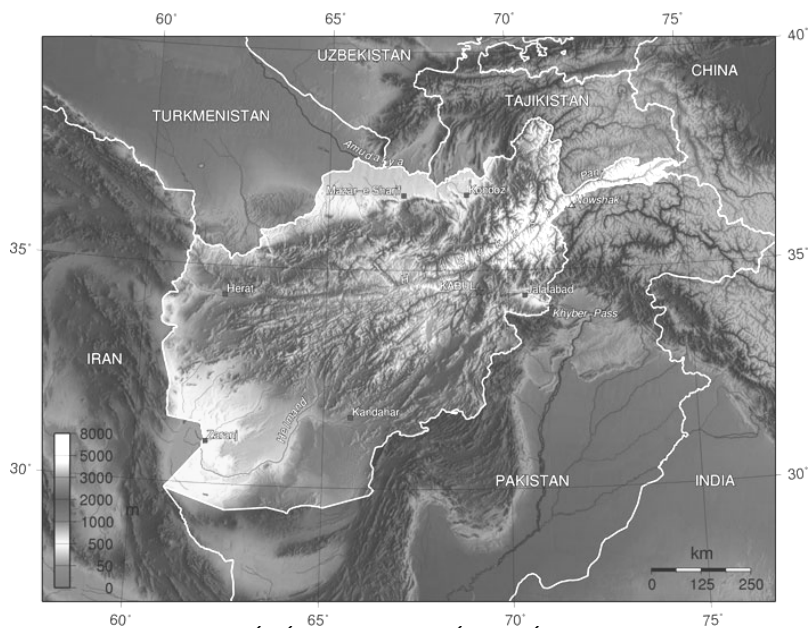
Afghánistán se nachází ve vnitrozemí střední Asie severozápadně od Pákistánu a východně od Íránu. Na severu hraničí s bývalými sovětskými republikami Turkmenistánem, Uzbekistánem a Tádžikistánem (od západu na východ) a v oblasti Vachánského koridoru na východu země pak má devadesátí sedmi kilometrovou hranici s Čínou. Většina území je pokryta velmi hornatým terénem (43% území se nachází výše než 1800 metrů nad mořem) a středem země se táhne pohoří Hindúkuš, fakticky oddělující severní rovinatější provincie od zbytku země. Další částí afghánského terénu jsou pouště, nacházející se především na jihu země u hranic s Pákistánem a Íránem.

Nedostatek vody je způsoben především tím, že zde neexistuje zavlažovací infrastruktura, která by zadržela množství vody obsažené v každoročním přívalu sněhu. Většina řek navíc z Afghánistánu vytéká, a ten tak ročně ztrácí dvě třetiny veškeré své dešťové a sněhové vody ve prospěch okolních zemí.

Extrémní přírodní podmínky se v Afghánistánu významnou měrou podílejí na politickém i sociálním vývoji země. Dodnes jsou mnohá místa příliš odlehlá pro pravidelný kontakt s okolím a dříve byla ještě mnohem hůře dostupná, než jsou dnes, což vyústilo ve faktickou izolaci a konzervování těchto oblastí ve stále stejné podobě na desítky a někde i stovky let. To se přirozeně promítlo i do etnického a kulturního prostředí a stalo se klíčovým pro celou historii země.

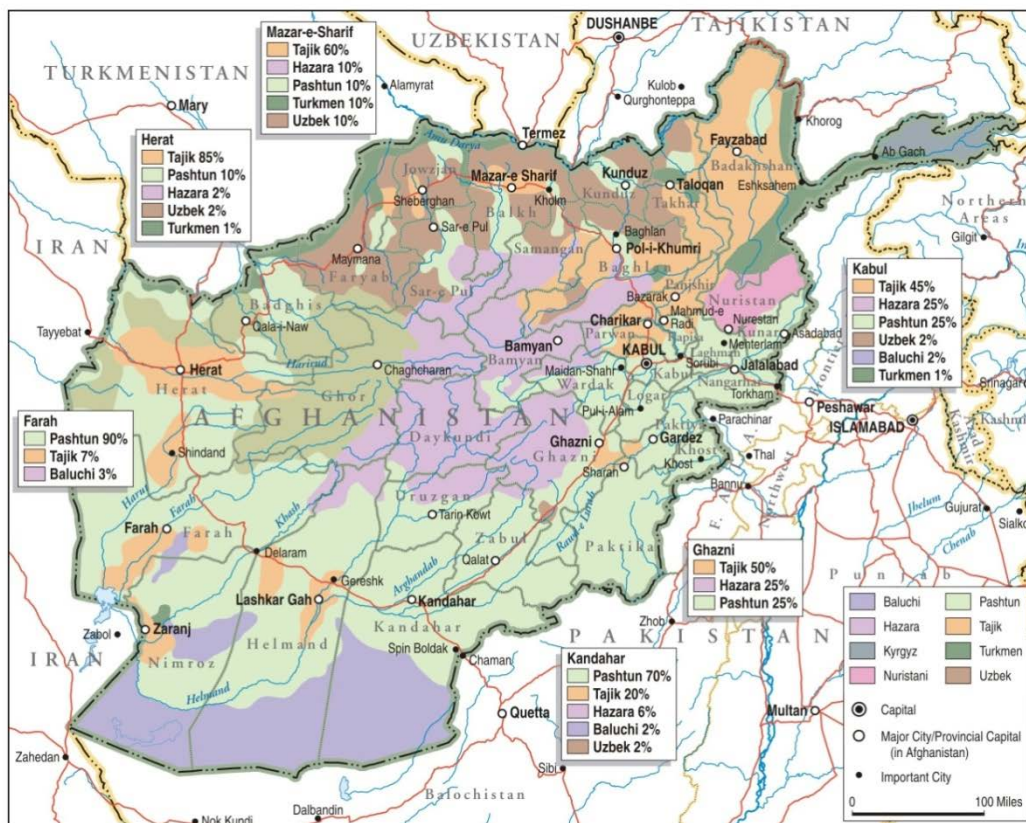
ETNICKÉ A KULTURNÍ PODMÍNKY

Všechny vnitřní konflikty v Afghánistánu jsou iniciovány různou měrou třemi základními faktory. Jedná se o rozdíly etnické, náboženské a sociálně-kulturní. Tyto rozdíly uvnitř afghánské společnosti jsou na sebe navíc různě navázány a vytvářejí komplikovaný propletenec vzájemných vztahů. Patrně nejsnáze sledovatelným z těchto faktorů je pestrost etnického složení Afghánistánu.

OBR. 1.1 - TERÉNNÍ MAPA AFGHÁNISTÁNU

ETNICKÉ SLOŽENÍ OBYVATELSTVA AFGHÁNISTÁNU

OBR. 1.2 - ETNICKÉ SLOŽENÍ OBYVATELSTVA

PAŠTUNOVÉ

Paštunové jsou nejpočetnější (nikoliv však většinou!) etnickou skupinou Afghánistánu (tvoří podle odhadů asi 40% obyvatelstva). Právě z jejich řad se rekrutovala naprostá většina dosavadních vládců Afghánistánu. Obývají většinu jihu a východu země (viz obr. 1.2) a také tvoří výraznou minoritu v Pákistánu (Paštuni byly rozděleni tzv. Durrandovou linií vytyčenou v roce 1893 jako hranice mezi Afghánistánem a Britskou Indií). Paštuni tvoří asi 15 %¹ obyvatelstva Pákistánu, tzn. asi 27 000 000 osob, přibližně stejně jako celá populace Afghánistánu). Spíše než o národ se jedná o seskupení kmenových společenství, spojené především na kulturním základě - v Afghánistánu se dělí až na 380 kmenových společenství, z nichž všechna má staletou historii vztahů a sporů se svými sousedy. Patrně hlavním kulturním dědictvím Paštunů je právní a etický kodex - *paštunvalí* - obsahující celou řadu prvků pastevecké společnosti: povinnost přijetí a ochrany hosta nebo pomsty za napadení či ohrožení. Také obsahuje pro Paštuny významnou ochranu cti ženy, ochranu rodiny a ochranu půdy. To vše hrálo v době sovětské intervence poměrně významnou úlohu.²

¹ Zdroj: wikipedia.org

² Horák, Slavomír. *Afghánský konflikt*. Praha: Public History, 2005.

FÁRSÍWÁN

Darí (jinak také *Fārsī-ye Darī*), tedy afghánská varianta perštiny a je hlavním jazykem etnik obývajících úrodný sever a severozápad země. Nejvýznamnějšími z těchto etnik jsou Tádžikové (+/- 33 %¹ obyvatelstva), Uzbekové (+/- 9 %)¹ a v menší míře i Turkmeni (+/- 2 %¹) (Darí je i jazykem etnika Hazárů, o kterém se ale zmíním až dále.) Odtud pochází jejich souhrnné označení Fársíván. Jedná se o stejná etnika obývající i severní stranu afghánských hranic, kde se dnes nachází republiky Uzbekistán, Tádžikistán a Turkmenistán. Na rozdíl od Paštunů nejsou pevně svázáni kmenovým uspořádáním, ani staletými tradicemi, a tvoří výraznou část populace velkých afghánských měst (viz mapa 1.2). V historii, až na krátké epizody, tvořili spíše nižší úroveň administrativy, a na paštunském dvoře neměli příliš výrazný vliv.

HAZÁROVÉ

Ačkoliv se o původu Hazárů, kteří dnes tvoří asi 10 %¹ Afghánců, dodnes vedou polemiky, faktem zůstává, že se jedná o etnikum s výrazně mongoloidními rysy obývající část pohoří Hindúkuš ve středu Afghánistánu - Hazaradžád. Jedná se o chudou a neúrodnou oblast chudého a neúrodného Afghánistánu, což mnoho Hazárů nutí hledat lepší život ve městech, kde je však čeká vykonávání podřadných manuálních prací (služebníci, dříve otroci). To vedlo k vytvoření stereotypu hloupého a chudého Hazára. Další výraznou odlišností mezi Hazáry a zbylým obyvatelstvem Afghánistánu je jejich víra: Jsou jedinou výraznou skupinou obyvatelstva, vyznávající šíitskou větev Islámu. Jejich odlišnost vedla již od 19. stol. k časté perzekuci ze strany převážně paštunských (sunnitských) vládců jak na etnické, tak na náboženské bázi. Tálibán na tuto tradici však velmi aktivně navázal.

MODERNOST VS. TRADICE, MĚSTO VS. VENKOV

V Afghánistánu je rozdíl mezi městem a venkovem nejen etnický (viz výše), ale i kulturní. Ve městech se soustředily vzdělané elity, ve městech byla patrná zahraniční pomoc a z měst vycházely všechny snahy o modernizaci spojené s pokusy o centralizaci a omezení vlivu tradičních elit. Právě pro tradiční elity venkova byla jakákoliv změna ohrožením jejich postavení. Ačkoliv má termín „reakční síly“ poněkud negativní kontext vinou komunistického slovníku, lze ho v případě Afghánistánu bezesbytku použít. Hlavními silami, oponujícími pokusům o modernizaci, byly venkovské elity islámských duchovních, kmenových vůdců a bohatých statkářů.

Už na přelomu 19. a 20. století začalo být patrné rozdělení elit na venkovské, vzdělávané v náboženských školách - *madrésách* - a městské, vzdělávané západním způsobem. Městské elity zůstávaly ve městech, protože pro ně nikde jinde nebylo uplatnění, a měly k dispozici vymoženosti srovnatelné např. se středoasijskými republikami stejného období. Navíc byl rozvoj měst stimulován konkurenčním prostředím. Dalšími důvody, proč se kulturní prostředí měst příliš nemísilo s venkovským, jsou velmi extrémní přírodní podmínky a špatná infrastruktura komplikující dostupnost velké části mimoměstského osídlení. Celý problém je jen umocněn tím, že neměnnost venkova a rozvoj měst nadále rozevírá ekonomické, sociální i psychologické nůžky mezi těmito dvěma „světy“.

To vše vyústilo v to, že mnoho modernizačních snah v Afghánistánu posledních dvou století se reálně uplatnilo a projevilo kolem několika větších měst a v okolí hlavní silnice, v horším případě jen v Kábulu.

STRUČNÁ HISTORIE KONFLIKTU

Afghánistán do dvacátého století vstoupil jako nikdy nekolonizovaný, značně zaostalý a chudý, ale poměrně konsolidovaný emirát, nacházející se v britské sféře vlivu. Na počátku dvacátého století došlo k prvním výraznějším snahám o modernizaci, a v zemi vznikla první světská škola nebo také první elektrárna. Po smrti emíra Habíbulláha v roce 1919 na trůn usedl jeho nejmladší syn Amanulláh, význačný sympatizant nacionalistického a modernistického hnutí „mladoafghánců“. Za pokus odpoutat se od Britů z května 1919 zaplatil třetí anglo-afghánskou válkou³ (6. května - 8. srpna 1919). V srpnu byla podepsána mírová smlouva mezi Anglií a Afghánistánem deklarující britské uznání plné nezávislosti Afghánistánu. Afghánistán na oplátku uznal hranice mezi Afghánistánem a Britskou Indií. Emír následně přijal revoluční ústavu a další reformistické zákony, ty ale vyvolávaly ve tradicionalistických kruzích stále větší odpor. Roku 1929 vedla nespokojenost k otevřeným povstáním. Z úspěšného převratu nakonec jako nový emír vyšel jeden z vůdců povstalců Habíbulláh II (nevzdělaný Tádžik titulovaný také jako „Bača-i Sakao“, tedy „Syn nosiče vody“).⁴ Habíbulláh II. ale nebyl schopen konsolidovat zemi rozvrácenou povstáním, ani se zavděčit silám, které ho dosadily na trůn. Proto mohl být poměrně brzy (ještě roku 1929) svržen generálem Nádirem Šáhem. Ten obnovil autoritu centrální moci v regionech a zamezil tak otevřené občanské válce a vyhlásil plán postupných reforem. Byl však zavražděn příznivci emíra Amanulláha. Na trůn tak roku 1933 usedl jeho mladý syn Záhir Šáh. Vzhledem k jeho mládí a nepřipravenosti se na dalších 30 let stal pouze figurkou královské rodiny.

V této době krystalizují dva hlavní opoziční proudy: Radikální islámští fundamentalisté, požadující islámský stát s tvrdě vymáhaným právem šaría, a sekulární příznivci „západu“, což v Afghánském kontextu znamená obecně Evropu a především tehdejší Sovětský svaz.⁵ Výjimečným premiérem této doby byl především králův bratranec M. Daúd. Razil reformy a prosazoval sblížení se SSSR. Tvrdé represe, provázející vynucování jeho společenských reforem, ale vzbuzovaly rostoucí nevoli a ta dala záminku k jeho odvolání. Následující období „nové demokracie“ provázela liberalizace a vznik nových institucí. Záhir Šáh ale nad vlastními reformami brzy ztratil kontrolu a katastrofální sucho let 1971 a 1972 spolu s krizí monarchie umožnily M. Daúdu uskutečnit republikánský převrat. Záhir Šáh se v tu dobu nacházel v Itálii, a tam také v exilu zůstal až do svého prvního návratu do Afghánistánu, který se uskutečnil až v roce 2002.

Daúd se snažil pokračovat v kurzu nastaveném za svého premiérování a navázal blízké vztahy nejen se SSSR ale i se Šáhovým Íránem. Jeho režim obsahoval i komunistickou část západního proudu, již institucionalizovanou v podobě „Lidově demokratické strany Afghánistánu“ (LDSA). Ta se však se svým podílem na moci nespokojila, a především s pomocí sympatizantů v armádě provedla v roce 1978 vojenský puč.

Ačkoliv však LDSA získala moc ve státě, měla mezi obyvatelstvem (zvláště mimo velká města) mizivou podporu a její radikální marxistické (a hlavně ateistické) reformy, opět podporované brutálním represivním aparátem, si spolu s neustálými čistkami velmi rychle

³ Armáda Britů čítala 340 000 mužů s letadly, kulometry i mechanizovanými jednotkami, proti nimž stálo na Afghánské straně 34 000 nedostatečně připravených afghánských vojáků, kterým se nedostávalo výzbroje a kteří neměli k dispozici takřka žádné rádiové spojení. - Oleg Sarin, Lev Dvoreckij. *Afghánský syndrom*. Presidio Press, 1993

⁴ Oleg Sarin, Lev Dvoreckij. *Afghánský syndrom*. Presidio Press, 1993

⁵ Horák, Slavomír. *Afghánský konflikt*. Praha: Public History, 2005

z nepřátelily většinu populace. Došlo i na poměrně otevřený odpor. Do jeho čela se kromě monarchistů postavili především na venkově velmi vlivní islamisté. Už tehdy dostávali bojovníci proti komunistům zahraniční podporu, převážně z blízkých muslimských zemí (Pákistán, Írán, S. Arábie).

Brzy se ukázalo, že komunistický režim je schopen kontrolovat pouze třetinu Afghánského území, a zbytek mocenského vakua zaplnili různorodí vojenští velitelé nebo mullové. Afghánský režim byl proto nucen žádat o stále více vojenské i hospodářské podpory od Sovětského svazu. Navíc hořel boj i uvnitř LDSA, jehož výsledkem byl krvavý převrat a zvolení nového prezidenta Hafizulláha Amína. Kvůli obavám o osud přátelského režimu s novým vedením se Kreml navzdory doporučením znalců Afghánistánu v KGB⁶ rozhodl pro zásah. Pomoc tak v roce 1979 přišla pro Amína v poněkud překvapivé podobě. Amín byl odstraněn zvláštními jednotkami KGB, na jeho místo byl dosazen další člen LDSA - Babrak Karmal - tentokrát již vybraný Moskvou. Následovalo 10 let sovětské intervence (okupace) a války proti sovětům a loutkovému režimu v Kábulu. Sovětská invaze a následná válka způsobily bezprecedentní proud uprchlíků, směřující především do Pákistánu a Íránu. Mudžáhedíni, často rekrutovaní právě z utečeneckých táborů, začali dostávat pomoc nejen z muslimských zemí, ale také ze Spojených států, a vedli proti sovětům velmi účinnou partyzánskou válku, pro kterou je afghánský hornatý terén jako stvořený. Po odchodu Sovětů, zapříčiněném především zhodnocením přítomnosti sovětských vojáků jako neudržitelné a neúměrně zatěžující skomírající ekonomiku SSSR konce osmdesátých let, došlo ve LDSA z vůle Moskvy k další změně, a byl zvolen nový prezident Nadžibulláh. Nový prezident se snažil o dohodu s opozicí. Ta však tou dobou již držela v rukou všechny trumfy a neměla k vyjednávání žádný důvod. Poslední ránu režimu zasadila dezerte celých jednotek a divízi jeho armády a ukončení sovětské pomoci způsobené rozpadem SSSR. V roce 1992 opozice vstoupila do Kábulu a ujala se vlády. Obratem se ztrátou společného nepřítele se jednotlivé frakce opozice pustily do ozbrojených střetů a vypukla občanská válka.

Jih země byl v té době obzvláště rozdrobený a místní obyvatelstvo bylo vystaveno na milost a nemilost desítkám, ba i stovkám různých skupin „mudžáhedínů“ (v tomto kontextu by přesnější označení bylo „loupeživých tlup a samozvaných vládců“). Odpovědí na touhu vyčerpaných Afghánců po míru byl v roce 1994 vznik radikálního fundamentalistického a paštunského hnutí Tálibán na jihu Afghánistánu nedaleko Kandaháru. Tálibán sliboval ukončit boje a zavést, místo území rozdrobeného mezi chamtivé a moci chtivé vůdce mudžáhidů, pořádek. Jeho filozofie odzbrojit „zlé“ a „neislámské“ velitele a podporovat „hodné“ a „pravověrné“ velitele měla u obyvatelstva velký úspěch přinášející i řadu ochotných rekrutů.

Do osudu Afghánistánu tehdy opět silně zasáhlo zahraničí, když Pákistán spatřil v hnutí Tálibán naději na vznik stabilního a spřáteleného režimu na svých severních hranicích. Proto přesměřoval do hnutí Tálibán veškerou svoji afgánským mudžáhidům poskytovanou pomoc. Tato podpora se brzy projevila, a do roku 1998 již hnutí kontrolovalo drtivou většinu Afghánistánu. Jedinou výjimku tvořila území pod kontrolou Severní aliance, seskupení zbývajících skupin mudžáhidů podporovaných středoasijskými republikami a Ruskou federací. Vláda Tálibánu přinesla zemi nejen „pořádek“, ale také brutální represe, především na náboženské a etnické bázi, které si s těmi komunistickými v ničem nezadaly. Hlavně ve městech zvyklých do té doby na v podstatě liberální evropskou kulturu představovalo okamžité zavedení práva šaría nesmírný šok.

⁶ Oleg Sarin, Lev Dvoreckij. *Afghánský syndrom*. Presidio Press, 1993

VZNIK SOUČASNÉHO AFGHÁNISTÁNU - PO PÁDU TÁLIBÁNU

V roce 2001, kdy došlo k teroristickým útokům na Světové obchodní centrum v New Yorku, byl Tálibán podporován nejen Pákistánem a Saudskou Arábií, ale také organizací, která původně vznikla pro arabské dobrovolníky, přející si bojovat v Afghánistánu proti sovětům, tedy organizací al-Káida (v doslovném překladu „základna“) v čele s Usámou bin Ládinem. Na oplátku za tuto podporu mohla organizace al-Káida užívat afghánské území k výcviku budoucích teroristů z celého světa a jako relativně bezpečnou základnu pro své operace.⁷ Toto úzké propojení vedlo amerického prezidenta G. W. Bushe k vydání ultimáta režimu Tálibánu, požadujícího okamžité vydání hlav al-Káidy (především Usámy bin Ládina). To bylo rezolutně odmítnuto, a tak následovala vojenská operace s krycím názvem „Enduring Freedom“ („Trvalá svoboda“).

Během ní se s pomocí masivních leteckých úderů a pozemní ofenzívy Severní alianci s podporou západních zvláštních jednotek podařilo svrhnout režim Tálibánu a zároveň zahájit pátrání po U. Bin Ládinovi. Zatímco většina operací představovala úspěch, nepodařilo se dopadnout hlavní velitele al-Káidy ani Tálibánu. Také se nepodařilo zamezit incidentům, kdy byly západní letecké útoky zneužity v místních mocenských sporech (některé zprávy hovoří o aliančních náletech záměrně chybně naváděných na síly svého politického oponenta, nikoliv na jednotky Tálibánu). Následovala jednání v Bonnu, kde byla dohodnuta přechodná správa země v čele s H. Karzáím, do té doby málo známým „ministrem zahraničí“ jedné z exilových skupin. Do vlády pak zasedli zástupci všech hlavních etnických a opozičních skupin. Krom toho také výsledný dokument „Bonn agreement“ obsahoval popis procesu vedoucího k ustanovení nové permanentní správy země a k nové ústavě.

Dalším milníkem bylo ustanovení sil ISAF (*International Security Assistance Force*), které měly původně v čele se Spojeným královstvím a jako mise OSN, nikoliv NATO, pouze pomáhat překlenovací správě udržovat pořádek v Kábulu a okolí. V roce 2002 se hnutí Tálibán i al-Káida začaly přeskupovat a připravovat na partyzánskou válku. Počet zahraničních sil v zemi se ten rok vyšplhal na 10 000. Ve snaze o přerušení příprav povstalců na jarní ofenzivu zaútočila koalice na pozice, kde se bojovníci Tálibánu zakopali, nicméně jejich počet byl vážně podceněn, a ačkoliv nakonec byli povstalci se ztrátami vytlačeni, mnoho jich pouze ustoupilo na území Pákistánského Vazíristánu.

Roky 2003 až 2005 se především na jihu a východě země nesly ve znamení posilující aktivity povstaleckého hnutí. To čerpalo bojovníky a materiál hlavně z kmenových území Pákistánu a soustředilo se především na útoky na Afghánské ozbrojené složky a nepřímé útoky proti západním jednotkám (mezi hlavní zbraň nepřímých útoků patřila improvizovaná výbušná zařízení, známá jako IED - *Improvised Explosive Devices*). Přes jednotlivé úspěchy koaličních a afghánských sil se celkový trend nepodařilo zvrátit. Velení sil ISAF v roce 2003 převzalo NATO a jednotky ISAF postupně přebíraly odpovědnost za bezpečnost od jednotek účastnících se operace „Enduring Freedom“.

V roce 2006 ISAF přebíral i velmi nebezpečnou a neklidnou jižní část země. Se silícím Tálibánem se však západní jednotky dostávaly pod silný tlak. V reakci na toto ohrožení docházelo k chybám vedoucím k závažným ztrátám na životech civilního obyvatelstva.

Rok 2007 přinesl ofenzivu aliance. Ta sice vedla k další sérii taktických úspěchů, ty se ovšem příliš nepromítly do celkové strategické situace. Tehdejší síla povstalců je analytiky

⁷ Více v: Bergen, Peter. *Holy War, Inc.* New York: The Free Press, 2001

odhadována na deset tisíc mužů, z toho jen dva až tři tisíce povstalců „na plný úvazek“ a z nich asi tři sta zahraničních dobrovolníků.

Rok 2008 začal urgentní žádostí Předsedy sboru náčelníků štábu ozbrojených sil Spojených států o dalších deset tisíc mužů, které bylo vyhověno, a celkové navýšení nakonec čítalo celých dvacet jedna tisíc vojáků. V polovině roku se tak v Afghánistánu nacházelo již čtyřicet osm tisíc amerických vojáků. Přesto (nebo možná právě proto) se tento rok stal pro Spojené státy do té doby nejkrvavějším. I přes tlak na Pákistán v otázce jeho boje s radikály na vlastním území se zároveň stávaly stále závažnějšími útoky na zásobovací konvoje aliance v Pákistánu. To do dalšího roku iniciovalo vznik severní zásobovací trasy přes Rusko a Uzbekistán.

Rok 2009 kromě severní zásobovací trasy přinesl také posílení americké účasti v Afghánistánu a afghánské prezidentské volby doprovázené bohužel rozsáhlými podvody a vedoucí nakonec ke zvolení dosavadního vůdce Afghánistánu Hamída Karzáiho poté, co jeho hlavní oponent ze souboje odstoupil. V závěru roku navíc B. Obama přislíbil dalších 30 000 dalších mužů, což vyvolalo novou vlnu protestů protiválečných organizací. Také ale přislíbil zahájit do 18 měsíců stahování americký vojáků.

Televize NBC v roce 2009 uveřejnila část tajné vnitřní zprávy, ve které generál Stanley McChrystal, jmenovaný v létě téhož roku velitelem sil ISAF, předpokládal k provedení úspěšného zásahu proti povstalcům pět let času a 500 000 vojáků.⁸ 20. září byla zveřejněna jeho strategie, která se místo likvidace bojovníků Tálíbanu soustředila na ochranu obyvatel před vlivem Tálíbanu a omezení civilních ztrát.

Trend posilování Tálíbanu v průběhu roku 2009 však bohužel zůstal nezměněn a bezpečnost se začala horšit i v do té doby relativně klidných regionech.

V lednu 2010 se odehrála setkání mezi zástupci OSN a Tálíbanu. Hovořilo se o případných podmínkách vyjednávání. Zároveň se také v lednu konala významná konference o Afghánistánu v Londýně, na které prezident Hamíd Karzájí vyzdvihl svůj záměr jednat s povstalcí o míru a hledat cesty, jak je reintegrovat do společnosti. Jednalo se o jedny z prvních významných kroků k mírovým jednáním. V současnosti patří ke klíčovým probíraným tématům, v jakých oblastech lze Tálíbanu a dalším povstaleckým organizacím ustoupit. V létě vyšla v časopise *Rollings Stones* vyjádření generála McChrystal, kritizující politiku prezidenta B. Obamy v Afghánistánu.⁹ To vyústilo v rezignaci gen. McChrystal a k oznámení odchodu do výslužby. Na jeho místo byl prezidentem jmenován generál David Petraeus. D. Petraeus se však do budoucna hodlá i nadále držet McChrystalovy strategie ze září předchozího roku. V současnosti dochází k velmi zvýšené aktivitě bezpilotních letounů nad kmenovými územími Pákistánu a také probíhá nezvykle vysoký počet operací převážně s cílem odstranit velitele povstaleckých jednotek. Oznámení začátku stahování je zároveň stále silněji kritizováno vzhledem k tomu, že stále více vojenských velitelů americké, a hlavně afghánské armády, otevřeně hovoří o morálním povzbuzení, které tato zpráva povstalcům poskytla, a také o nepřipravenosti současné afghánské armády převzít po mezinárodních silách plnou zodpovědnost.

Problémy Afghánistánu jsou bez výjimky vzájemně pevně provázány, přesto je možné některé z nich samostatně zmínit a konkrétněji popsat:

⁸ http://www.huffingtonpost.com/tom-andrews/classified-mcchrystal-rep_b_298528.html

⁹ <http://www.rollingstone.com/politics/news/17390/119236>

SLABÁ CENTRÁLNÍ VLÁDA

Dohody z Bonnu, stejně jako mnohé další dokumenty z posledních devíti let, volají po etnicky vyvážené nezkorumpované vládě a úředním aparátu. Brzkému dosažení tohoto cíle však v cestě stojí několik zásadních překážek. Níže se je pokusím ve stručnosti nastínit:

- Když byli hledáni vůdci a elity, kteří by po svržení Tálibánu mohli nastoupit do čela země, byl Západ postaven před závažný problém: Drtivá většina v zemi uznávaných autorit byla uznávána pouze místně a po třiceti letech konfliktů si nadělala mnoho nepřátel. Mnoho kandidátů bylo zároveň nevhodných z hlediska jejich „příliš bohatého životopisu“ z průběhu občanské války.¹⁰
- Dlouholetá občanská válka silně posílila rozdrobenost země z hlediska etnického a kulturního. Součástí této rozdrobenosti je celá řada místních velitelů, tzv. warlordů. Ti si zvykli na absolutní civilní i vojenskou kontrolu nad svými „údělnými panstvími“, a ačkoliv centrální vládu formálně uznali a podpořili, nejsou nakloněni jejím zásahům do věcí, které považují za svoji výhradní pravomoc. Problém je o to horší, že se v Afghánistánu nachází obrovské množství ručních palných zbraní a každý z místních „bossů“ má k dispozici vlastní milice. Situaci neprospívá ani to, že se tyto extrémně mocné osoby zároveň jako zástupci svých oblastí/etnik dostávají i do vlády, ve které ale často zastupují zájem svůj, na úkor zájmů svých politických oponentů.¹¹
- Vláda trpí akutním nedostatkem kvalifikovaných pracovních sil. Většina kvalifikovaných osob studovala ještě za komunistického režimu v SSSR nebo východním bloku. Ačkoliv se na řešení tohoto problému snaží mezinárodní společenství aktivně participovat, stále se nenachází ani ve vzdáleně uspokojivém stavu. Navíc jsou pozice ve státní správě velmi špatně placeny, což jen nahrává korupci dosahující v Afghánistánu obřích měřítek.
- Bezpečnostní složky jsou přes všechna zlepšení, kterých bylo dosaženo, stále slabé, zranitelné infiltrací bojovníků Tálibánu a zasažené všudypřítomnou korupcí. Kvůli korupci se často nedostávají vybavení a finance tam, kde je jich zapotřebí. Mnohdy se tak práce pro bezpečnostní složky stává nejen prací velmi nebezpečnou, ale i velmi špatně finančně ohodnocenou. Především krátce po pádu Tálibánu se vojenské jednotky centrální vlády nemohly vyrovnat zkušeným a dobře vybaveným jednotkám místních velitelů. V současnosti představují pro armádu určité konkurenty na pracovním trhu (nepočítaje často mnohem lépe placící opoziční hnutí) hlavně soukromé bezpečnostní agentury.
- Korupce a neschopnost vlády zajistit mimo hlavní město bezpečnost, základní spravedlnost a omezit bujení korupce extrémně podryvá důvěru obyvatelstva ve vládu.

¹⁰ Více k této oblasti lze najít například ve článku: Afghanistan Analysts Network - „Reconciliation in Afghanistan: Can the UN right some wrongs?“ (<http://www.aan-afghanistan.org/index.asp?id=1279>)

¹¹ *Například případ tehdejšího ministra obrany Fahima, který některé dodávky zbraní pro afghánskou armádu krátce po roce 2001 poslal vlastním jednotkám na severu země...* Horák, Slavomír. *Afghánský konflikt*. Praha: Public History, 2005

- Velká část afghánských dětí v uprchlických táborech sousedního Pákistánu měla jedinou možnost vzdělání, a to náboženské školy (madresy), financované v uprchlických táborech Saúdskou Arábií. V nich často vyučovali velmi radikální wahábističtí mullové.¹⁴ Tyto školy nedávaly svým studentům do života žádnou praktickou přípravu. Mezi jejich studenty se našlo mnoho lidí oddaných Tálibánu z filozoficko-náboženských důvodů, ale také mnoho lidí, kteří nemohou kvůli své (ne)kvalifikovanosti získat jinou práci.
- Část bojovníků v Afghánistánu byli vždy dobrovolníci z různých islámských zemí či jejich oblastí. Právě ti představovali a dodnes představují nejzapálenější, a i přes svůj nízký počet, často nejnebezpečnější článek odboje. Bývají dobře vycvičení a často mnohem fanatičtější a krutější, než sami Afghánci. Častými domovinami těchto bojovníků bývá Pákistán, Jemen nebo Čečensko.^{15,16}

Zároveň však existují i skupiny bojující proti vládě z nejrozličnějších důvodů - narkomafií počínaje a konče stranou, která proti Tálibánu v dobách občanské války bojovala (*Hizb-í Islámí*). Většina z těchto stran se také necítí být vázána celosvětovým džihádem a jejich cíle končí nedaleko hranic Afghánistánu. Pozice al-Káidy je velmi specifická, protože nefiguruje jako klasická partyzánská organizace, ale spíše jako základna (což je i její doslovný překlad, jak je psáno výše) zabývající se v kontextu Afghánistánu spíše získáváním finančních zdrojů. Krom toho nelze ignorovat vnitropolitický boj o moc: Několik atentátů na politiky, ze kterých byl obviněn Tálibán a al-Káida mnohem pravděpodobněji spáchali političtí oponenti z řad vlády nebo parlamentu.

MEZINÁRODNÍ KONTEXT SOUČASNÉHO AFGHÁNISTÁNU

Afghánistán se nachází na velmi strategickém místě, kde se již tradičně střetávaly zájmy okolních států, velmocí a kultury, a nejinak je tomu i dnes.

Země Střední Asie, především Uzbekistán a Tádžikistán, mají velký zájem na klidné a sekulární vládě v Afghánistánu, a to především z důvodu vlastních problémů s muslimským radikalismem. Z toho důvodu také podporovaly Severní alianci v boji proti Tálibánu. Kromě toho je zde také etnická spřízněnost. Problém představuje místy až příliš silné napojení vlivných Afghánců na tyto republiky, které může podkopávat autoritu centrální afghánské vlády.

Západní soused Afghánistánu, Írán, byl především z náboženských důvodů silně protitálibánský a podporoval především Hazary a Tádžiky v západním Afghánistánu. Objevily se však určité spekulace, zda ve snaze ztížit život americkým jednotkám v Afghánistánu v nedávné minulosti, neposkytoval Írán podporu i povstalcům z řad Tálibánu.

Tradičně pevně svázán je s Afghánistánem Pákistán. Hranice mezi Afghánistánem, a tehdy ještě Britskou Indií, byla určena jako mnoho koloniálních hranic dosti uměle a umělou (a především velmi průchodnou) zůstala dodnes. Vzhledem k etnickým a kulturním vazbám se často hovoří o „spojitých nádobách“ nebo o takzvaném „AfPak“. Pákistán se silně obává hrozby jakéhokoliv indického spojence „v zádech“ a touha po spřáteleném režimu v sousedním Afghánistánu ho vedla k velmi aktivní podpoře určitých mudžáhedínských skupin a později i k Tálibánu. Zároveň má také eminentní zájem na otevření obchodních tras do Střední Asie. Na druhé straně je boj proti radikálům v Pákistánu velmi citlivé téma. Především vzhledem k tomu, že nezanedbatelná část Pákistánců vnímá Spojené státy spíše

¹⁴ Novák, Martin. *Džihád proti Kremlu*. Praha: Nakladatelství Epoque, 2008.

¹⁵ Horák, Slavomír. *Afghánský konflikt*. Praha: Public History, 2005.

¹⁶ Bergen, Peter. *Holy War, Inc.* New York: The Free Press, 2001.

jako nepřítelé, než jako spojence.¹⁷ Navíc je příliš mnoho osob a organizací bojujících proti současné Afghánské vládě provázáno s Pákistánskou tajnou službou nebo armádou, což vede k poněkud schizofrennímu postoji, kdy jedna část pákistánské tajné služby hledá radikály, zatímco ta druhá je ukrývá.

V komplikovaném postavení je i Rusko, mající zásadní zájem na omezení přílivu drog z Afghánistánu. Zároveň se ale Ruská federace obává příliš pevného zakotvení USA v této oblasti.

Čína na krátký čas s režimem Tálibánu navázala obchodní styky, ale poté, co Tálibán začal podporovat ujugurské separatisty¹⁸, byly veškeré vztahy přerušeny. Nyní Čína obnovuje svoji přítomnost a se současným Afghánistánem ji vážou především obchodní vztahy, konkrétně investice do afghánských dolů a infrastruktury.

Pro Západ je v současnosti prioritou vybudovat takový Afghánistán, který bude moci v dohledné době začít opouštět, aniž by tím přivodil návrat Tálibánu a teroristických organizací.

¹⁷ Foreign Policy - „Pakistan's special relationships“ - (http://afpak.foreignpolicy.com/posts/2010/07/29/pakistans_special_relationships)

¹⁸ Horák, Slavomír. *Afghánský konflikt*. Praha: Public History, 2005.

PŘÍLOHY

PŘÍLOHA 1 - TRANSKRIPCE

Transkripce je skoro zpravidla taková, aby se přiblížila vyslovování. U neobvyklých termínů (tedy skoro u všech, které zde šlo nalézt) se ale můžeme setkat s více transkripcemi stejného názvu/osoby, např.: Hekmatjár (anglicky obvykle Hakmatyar) je ta samá osoba jako Hikmatjár a podob. Transkripce se také často výrazně liší v Angličtině a Češtině. Budete-li tedy na anglických stránkách hledat „Ahmada Šáha Masúda“, je zapotřebí zadat anglický přepis jména, který je „Ahmad Shah Massoud“. Zvykem ale je tato obtíž zvládnutelná... Uvidíte-li někde „Džamiját“, zamyslete se nad tím, jak by to mělo být napsáno anglicky tak aby se zachovala výslovnost, a skoro určitě se doberete správného „Jamiat“.

PŘÍLOHA 2 - UŽITEČNÉ ODKAZY

Oficiální:

<http://www.isaf.nato.int/> - domovská stránka sil ISAF

<http://www.natochannel.tv/> - televize NATO

Média:

<http://afpak.foreignpolicy.com/> - část internetového portálu o mezinárodní politice, zvláště se věnující Afghánistánu a Pákistánu

<http://blogs.reuters.com/afghanistan/> - blog Reuters k Afghánistánu

<http://www.ct24.cz/domaci/106480-ovm-special-mise-v-afghanistanu-budou-pokracovat-dokud-bude-potreba/> - Česká televize - Otázky Václava Moravce speciál z Afghánistánu

<http://aan-afghanistan.com/> - Afghanistan Analysts Network, jedny z nejkvalitnějších analýz současného dění v Afghánistánu

<http://kw.af/english/> - afghánské zpravodajství v angličtině

<http://animace.ihned.cz/c1-45811220-valka-v-afghanistanu-spojenci-uz-devet-let-likviduji-taliban-al-kaidu-a-bin-ladina> - animace k válce v Afghánistánu na stránkách Hospodářských novin

Další:

<http://www.afghan-web.com/> - pro trpělivé pátrače velmi obsáhlá stránka o Afghánistánu

<http://www.un.org/Docs/sc/missionreports.html> - pravidelné zprávy misí OSN, lze najít zprávy mise UNAMA

<http://www.slavomirhorak.euweb.cz/afghanistan.htm> - stránky autora Slavomíra Horáka, obsahující krom jeho prací k Afghánistánu také další užitečné odkazy

BIBLIOGRAFIE

- Bergen, Peter. *Holy War, Inc.* New York: The Free Press, 2001.
- Feifer, Gregory. *Velký Hazard.* Praha : Nakladatelství Slovart s.r.o., 2009.
- Horák, Slavomír. *Afghánský konflikt.* Praha: Public History, 2005.
- Novák, Martin. *Džihád proti Kremlu.* Praha: Nakladatelství Epoque, 2008.
- Oleg Sarin, Lev Dvoreckij. *Afghánský syndrom.* Presidio Press, 1993.

Top partneři

GENERÁLNÍ PARTNER
MODELU OSN

HLAVNÍ PARTNER
MODELU OSN

MODEL NATO IS CO-SPONSORED BY
THE NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION

HLAVNÍ PARTNER
MODELU EU

UNIVERZITNÍ
PARTNER

PARTNER ZAHÁJENÍ

PARTNER JEDNÁNÍ

PARTNERSKÉ MĚSTO

Dodavatelé služeb

Mediální partneři

RESPEKT

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY

PARTNER CHRONICLE

**Asociace
pro mezinárodní
otázky**
Association
for International
Affairs

Asociace pro mezinárodní otázky využívá zpravodajství z databází ČTK, jejichž obsah je chráněn autorským zákonem.

Přepis, šíření, či další zpřístupňování tohoto obsahu či jeho části veřejnosti, a to jakýmkoliv způsobem, je bez předchozího

souhlasu ČTK výslovně zakázáno.

Copyright (2003) The Associated Press (AP)-všechna práva vyhrazena. Materiály agentury AP nesmí být dále publikovány,

vysílány, přepisovány nebo redistribuovány.

Zpracoval: Šimon Ehrlich

Redakční úprava: Sára Foitová, Kateřina Humplíková, Iveta Moravcová

Grafická úprava a tech. spolupráce: Šimon Ehrlich

Vydala Asociace pro mezinárodní otázky pro potřeby XVI. ročníku Modelu OSN.

© AMO 2011

Model OSN

Asociace pro mezinárodní otázky, Žitná 27, 110 00 Praha 1

Tel./fax: +420 224 813 460, e-mail: model.osn@amo.cz, IČ: 65 99 95 33

»www.amo.cz« »www.studentsummit.cz«